

BRESLELE SIGHIȘORENE REFLECTATE ÎN COLECȚIILE MUZEULUI DE ISTORIE SIGHIȘOARA. RECIPIENT METALIC PENTRU OBTINEREA CLEIULUI FOLOSIT DE TÂMLARI (1727)

Nicolae TEȘCULĂ¹

DIE SCHÄBBURGER ZÜNFTE IN DEN SAMMLUNGEN DES SCHÄBBURGER GESCHICHTEMUSEUMS. METALLBEHÄLTER FÜR DIE HERSTELLUNG VON TISCHLERLEIM (1727)

ZUSAMMENFASSUNG

Im Mittelalter konnte das Verbinden von Dielen mittels einer Kantenverbindung oder durch partielles Überlappen erfolgen. Es gab auch eine Verbindungsart mit falschen, versteckten Zinken, wobei in die Kanten eines jeden Brettes U-förmige Hohlräume eingeschnitten wurden, wo dünne Stangen eingeführt wurden, welche sich den jeweiligen Hohlräumen anpassten. Für einen besseren Halt wurde Leim verwendet, ein Kaseinleim, welcher aus Käse und Kalk hergestellt wurde oder ein Leim tierischer Herkunft.

*Sie verwendeten eine Reihe von Metallbehältern, um den Leim vorzubereiten. Die Substanzen wurden in sie eingeführt und durch Abbrennen wurde dann der Klebstoff erhalten. In den Sammlungen des Schäßburger Geschichtemuseums befindet sich ein Gefäß mit der Inv. Nr. 827. Es ist aus Bronze gegossen, zylindrisch, mit drei Standbeinen, von denen eines fehlt, und einer Stange für das Einsetzen eines Holzgriffes. Der Behälter hat einen Durchmesser von 10 cm, eine Höhe von 12,5 cm und eine Länge von 21 cm. An der Außenseite befindet sich eine vertiefte Inschrift: SI * HO * TI * 17 * 27, was SI (MON) HO (MIUS) TI (SCHLER) 1727 bedeuten würde. Er wäre der Besitzer des Containers, also der Tischlermeister Simon Homius, welcher dieses Gefäß im Jahre 1727 bekam.*

Schlüsselwörter: Sighișoara, Handwerker, Zünfte, Tischler, Leim.

La 1517, în primele statute orășenești de la Sighișoara se arată că doar patru bresle au dreptul de a locui în cetatea Sighișoarei, și anume: curelarii, aurarii, lăcătușii și croitorii. După cum arăta Richard Schuller, tâmplarii reprezentau o breaslă importantă, dovadă fiind numele unei străzi din cetate². Sighișoara dispunea de o tradiție în domeniul creării și realizării stranelor din biserici, dacă ne referim la Johannes Reychmuth, precum și în acela al confecționării altarelor poliptice³.

Aici îl amintim pe creatorul altarelor poliptice Johannes Stoß, fiul renumitului meșter Veit Stoß, originar din Nürnberg, care între 1510 și 1530 a fost membru al breslei tâmplarilor din Sighișoara. El este cunoscut pentru realizarea altarului dedicat Sf. Martin existent în Biserica din Deal din urbea de pe Târnava Mare. De asemenea, a realizat altarele pentru bisericile din Beia și Fișer (ambele în jud. Brașov).

¹ Doctor în istorie, director Muzeul de Istorie Sighișoara; e-mail: nicolaetescula@yahoo.com.

² Richard Schuller, *Alt Schässburg*, Schässburg, 1906, p. 20.

³ A se vedea aici studiul lui Ernst Johann Graef, *Das ehebare Handwerk in Schäßburg. Die Tischlerzunft*, în „Schäßburger Nachrichten”, nr. 18, Heilbronn, den 1 Dezember 2002, 9. Jahrgang, p. 24-26.

Secolul al XVIII-lea aduce pe renumitul meșter sighișorean Georgius Philippi (1711-1777), care la 1735 devine meșter al breslei tâmplarilor. El este cel care realizează altarele baroce ale bisericilor evanghelice din Archita (jud. Mureș), din Richiș (jud. Sibiu), Vulcan (jud. Mureș), Vișoara (jud. Mureș) și Seleușul Mic (jud. Sibiu), și baldachinul amvonului de la biserica evanghelică din Apold (jud. Mureș)⁴.

În secolul al XIX-lea, în urbea de pe Târnava Mare mai funcționează pe actuala stradă a Tâmplarilor din cetate meșterul Michael Graef (1734-1830), care devine un „tâmplar de artă”, specializat în realizarea de mobilier interior⁵.

După cum vedem, avem de-a face cu meșteșugari specializați, care își depășesc condiția de meșter, devenind prin lucrările lor artiști consacrați în epocă. Pentru realizarea lucrărilor lor, una dintre primele operațiuni erau aceea de a îmbina scândurile.

În Evul Mediu, îmbinarea scândurilor se putea face printr-o îmbinare a canturilor sau printr-o suprapunere parțială. Mai exista o îmbinare prin cep fals, ascuns, când se recurgea la scobirea în canturile fiecărei scânduri a unor cavități de forma literei U, în care se introduceau stinghii subțiri pe măsura respectivei cavități. Pentru o mai bună prindere se făcea apel la clei, un clei de caselină obținut din brânză și var sau clei animal⁶.

Revenind la clei, acesta era cunoscut din vremuri foarte străvechi, în orașele stat din Mesopotamia, Sumer, Akkad, Assur și Babilon, fiind obținut de la animale sau din folosirea bitumului. De asemenea, în Egiptul antic era folosit la realizarea furnirurilor. Și aici ei au preferat collagenii de origine animală, alături de care foloseau glutina, caselina și albumina din sânge. De aici, se ajunge în lumea greco-romană, unde pe lângă substanțele sus menționate se folosea și cleiul de pește. Abia în secolul al XVII-lea se va produce industrial cleiul, prin apariția unei manufacturi de clei în Olanda, la 1690, și în secol următor în Anglia, la 1754⁷.

Pentru prepararea cleiului foloseau o serie de recipiente metalice. În ele erau introduse substanțele și prin ardere la foc se obținea cleiul. Astfel, în colecțiile Muzeului de Istorie Sighișoara avem un recipient cu nr. inv. 827. Acesta este turnat în bronz, de formă cilindrică, cu trei piciorușe, din care unul înlocuit, și o tijă pentru prinderea unui mâner din lemn. Recipientul are un diametru de 10 cm, o înălțime de 12,5 cm și o lungime de 21 cm. Pe exterior are o inscripție adâncită SI*HO*TI*17*27, ceea ce ar însemna SI(MON) HO(MIUS) TI(SCHLER) 1727. Ar fi vorba despre proprietarul recipientului, deci meșterul tâmplar Simon Homius care a primit acest vas în anul 1727⁸.

Avem de-a face cu un obiect realizat la comandă pentru un meșter tâmplar, fiind o operă a meșterilor arāmari sau turnători de clopote. Arāmarii sunt indirect

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Adrian Păunescu, *Structura materialelor. Panoul din lemn suport pentru pictură*, Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justin Patriarhul”, disertație masterat, 2015, p. 9.

⁷ Roland Ulmer, Philipp H. Westebbe, *Modifizierte Glutinklebstoffe. Seminararbeit*, Technische Universität München, 2002, p. 3-5.

⁸ Informație din fișa de evidență redactată de Julius Misselbacher la 20 septembrie 1958.

menționați prin cererea de angajare a calfei de turnător Noa din Sighișoara pentru a putea fi angajat la Bistrița și apoi prin interdicția de import a produselor din cupru în 1580⁹. Din rândul acestora se va desprinde ulterior breasla turnătorilor de clopote. Importanța tot mai crescândă a armelor de foc va determina perfecționarea procedeelelor de turnare a aramei, cositorului, a bronzului, astfel că această tehnică se va aplica și la turnatul clopotelor, primii meșteri turnători de clopote fiind atestați la 1430¹⁰.

Ca și în cazul altor obiecte aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie din Sighișoara, avem de-a face cu un obiect confecționat de breasla turnătorilor de clopote, o comandă specială realizată cel mai probabil cu ocazia unui eveniment, pentru un meșter respectabil al breslei tâmplarilor din Sighișoara.

Deși nu este realizat cu o măiestrie artistică deosebită, este un obiect util pentru realizarea cleiului atât de necesar muncii tâmplarilor, ale căror tehnici devin, din păcate, în ultima vreme tot mai mult uitate.

Nu în ultimul rând, obiectul are meritul de a duce la descoperirea unui meșter tâmplar sighișorean, a cărui activitate a fost uitată de-a lungul timpului, cercetările viitoare putând să aducă la lumină operele realizate de acest meșter sighișorean, până acum necunoscut.



Recipient metalic pentru obținerea cleiului (1727)

⁹ Gernot Nussbächer, *Documente privind meșteșugurile din Sighișoara. Catalog de documente*, Brașov, Editura Aldus, 1998, p. 5.

¹⁰ Idem, *Din cronici și hrisoave: contribuții la istoria Transilvaniei*, București, Editura Kriterion, 1987, p. 70.